

Nota Kansrijke Oplossingen Wijk bij Duurstede - Amerongen

advies van het team Omgevingskwaliteit Sterke Lekdijk

Aan: Dhr. Jeroen Haan en
Bestuurlijke begeleidingsgroep Wijk bij Duurstede – Amerongen

Van: Team omgevingskwaliteit Sterke Lekdijk
Eric Luiten (voorzitter)
Paul Roncken (Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit)
Ties Rijcken
Janine Caalders
Nicole Korsten

Onderwerp: Advies Nota Kansrijke Oplossingen Wijk bij Duurstede – Amerongen

Datum: 29 september 2019

Geachte heer Haan en bestuurlijke begeleidingsgroep,

Op vrijdag 13 september 2019 is het team Omgevingskwaliteit (het OK-team) bijeen gekomen om advies uit te brengen bij het tweede mijlpaalmoment voor het deelproject Wijk bij Duurstede – Amerongen: de bestuurlijke behandeling van de Nota Kansrijke Oplossingen. Wij hebben dat gedaan op basis van de informatie over de Nota op de site en twee vragen vanuit het projectteam die vooral betrekking hebben op de volgende planstap: de samenstelling van het Voorkeursalternatief. Het is mij een genoegen u dit advies aan te bieden namens de leden van het team.

INLEIDEND

Om onze reactie op de Nota te kunnen plaatsen starten we dit advies met een korte recapitulatie van de wijze waarop we als OK-team naar de versterkingsopgave van de noordelijke Lekdijk kijken. Daarna plaatsen we een aantal kanttekeningen bij de nu voorliggende nota en doen we suggesties voor het vervolg.

1 De Lekdijk verdient een hoogwaardige benadering. We hebben nog eens voor u en voor onszelf teruggezocht en in beeld gebracht welke territoriale betekenis de Lekdijk eigenlijk heeft. Die is niet mals. Die betekenis mag wat ons betreft doorklinken in het ambitieniveau waarmee de dijkversterking wordt uitgewerkt. Een belangrijke dijk verdient een bovengemiddelde benadering.

2 En tegen die achtergrond: Omgevingskwaliteit is niet de kers op de taart maar wel het gist in het brood. We willen u graag meenemen in een kwaliteitsbesef dat de waterveiligheidsopgave centraal stelt en dat is gericht op het bereiken van een nieuwe landschappelijke situatie die tegelijkertijd doelmatig, stevig en oogstrelend is, ongeveer zoals geïllustreerd in de foto waarmee dit advies opent. Een mooie, goede Lekdijk ligt er straks opnieuw rustig, kloek, vanzelfsprekend, toegankelijk, toekomstvast bij.

3 Het streven naar omgevingskwaliteit heeft wat ons betrekking op minstens drie niveaus van denken en handelen: de dijkversterking moet goed worden **vormgegeven** (profilering, materialisering, afrastering, verharding, straatmeubilair etc), goed worden **ingepast** (aansluiting op onveranderde dijkprofielen, op aanliggende eigendommen en terreinen en op bestaande historische objecten en beplanting) en waar mogelijk slim **gecombineerd** met andere ruimtelijke wensen en ambities bij eigenaren, beheerders en maatschappelijke organisaties (benutten van 'meekoppelkansen' voor natuur, recreatie, erfgoed, vastgoed, verkeer en dergelijke).

4 Ook willen we graag onderstrepen hoe belangrijk het is de waarden van de Lekdijk vanuit verschillende relevante invalshoeken te blijven beschouwen. De dijkversterking zelf wordt weliswaar ingegeven door een reeks van kwetsbaarheden met betrekking tot veiligheid, maar de dijk is even goed een natuurlijke habitat, een verkeersader, een woonomgeving, een fascinerend panorama en een collectieve geheugensteun. Een hoge omgevingskwaliteit ontstaat als deze betekenissen gedurende de verkenning, de planuitwerking, de aanbesteding, de uitvoering, de oplevering en de overdracht steeds met elkaar in samenhang aandacht krijgen.

ADVIES BIJ DE NOTA KANSRIJKE OPLOSSINGEN

Zoals vastgelegd in de werkwijze¹ van het team Omgevingskwaliteit zijn de adviezen er op gericht om zoveel mogelijk aan de voorkant advies te geven, vooruitkijkend naar de volgende fase. U vindt in dit advies enkele suggesties in algemene zin met betrekking tot het huidige en toekomstige bestuurlijke en maatschappelijke debat. Daarna vindt u enkele reflecties die specifiek betrekking hebben op de uitgewerkte oplossingsrichtingen.

• Presentatie van de oplossingsrichtingen

Allereerst wil het team Omgevingskwaliteit waardering uitspreken voor de wijze waarop het projectteam de oplossingen presenteert. We ervaren de webversie van de Nota als een sympathieke manier van beschrijven, rubriceren en verhalen, goed geordend, toegankelijk en compleet. De beschrijving lijkt de bestuurlijke en maatschappelijke ambities goed te weerspiegelen en lijkt proportioneel te zijn voor de fase waarin het project zich bevindt. De verhaallijn, de canon van de Lekdijk en de fraai beschreven historie lezen daarbij als een interessant boek. De 'Bouwstenen' lijken ons zeer bruikbaar ook bij volgende dijktrajecten van de Sterke Lekdijk. Een goede basis om verder op te kunnen bouwen.

Tegelijkertijd zien we dat het digitale communicatie-instrument dat het projectteam heeft gekozen niet voor iedereen even doeltreffend is. Het is niet eenvoudig om kwalitatieve onderbouwing en kwantitatieve verificatie te vinden voor de geschetste alternatieven. Daarvoor is de canon bijvoorbeeld toch wat te vrijblijvend. Wij geven u ter overweging mee om bij de Nota Voorkeursalternatief ook een 'traditionele' versie van de rapportage beschikbaar te stellen.

• Voorkom te vroeg voorsorteren op oplossingen

In weerwil van het gebruik van het woord 'oplossingen' (wij begrijpen dat als 'oplossingsrichtingen') is het ons duidelijk dat er in deze fase nog niet gekozen hoeft te worden voor één van de drie alternatieven. Deze nota is een tussenstap op weg naar een echte oplossing: een door velen gedragen plan voor een civieltechnische opgave in een bredere landschappelijke en maatschappelijke context. We zien dat de verschillende benaderingen achter de drie gepresenteerde alternatieven elk kunnen uitmonden in een hoogwaardig ruimtelijk resultaat en kunnen voldoen aan het streven naar omgevingskwaliteit. Het is verstandig u daarom niet te laten verleiden om in deze fase al oplossingen te diskwalificeren. Ons lijkt het van belang dat belanghebbenden en belangstellenden de essenties van de drie oplossingsrichtingen doorzien.

Ook lijkt uit de interactie met de streek een voorkeur te ontstaan voor een specifiek element, namelijk een veilig, liefst vrijliggend fietspad parallel aan de dijk. Het debat met de samenleving gaat volgens ons nu nog over de wenselijkheid van specifieke elementen maar ook over de algehele maatschappelijke betekenis van de drie alternatieven. Benut u daarom deze fase van het debat om te geven in welke mate u invulling wilt geven aan het brede spectrum aan ambities dat u heeft geformuleerd. Hoe hoog wilt u de lat leggen met elkaar?

Verder geven we u mee dat koppelkansen nog in beperkte mate onderdeel van de oplossingen zijn. Slim anticiperen op koppelkansen is onderdeel van de afweging. Het is waardevol om dit onderdeel uit te laten maken van uw beraadslagingen en de bredere inzet op koppelkansen in de volgende fase meer zichtbaar mee te laten doen. In een eerder advies hebben we gepleit voor de uitwerking van een aantal overkoepelende

¹ "Opdrachtbeschrijving en werkwijze team omgevingskwaliteit" vastgesteld bij de bestuurlijke tafel Sterke Lekdijk van 18 januari 2018

ruimtelijke thema's die van invloed zijn op de planvorming voor de deeltrajecten. De samenstelling van het VKA wordt hopelijk mede gevoed door die inzichten.

- **Gebruik de hoofdprincipes uit het ruimtelijke kwaliteitskader**

Het OK-team heeft tijdens de vergadering de alternatieven langs de lat van de zeven hoofdprincipes van het kwaliteitskader gehouden, niet zozeer om de drie alternatieven tegen elkaar af te wegen, maar om de onderscheidende kenmerken van de alternatieven beter uit de verf te laten komen. We begrijpen dat het kwaliteitskader ook is ingezet in het ontwerpproces tot nu toe maar stellen vast dat een aantal principes in de vervolgfase explicieter mogen worden geagendeerd. Laat u daarbij de hoofdprincipes ook expliciet zichtbaar maken door deze centraal te stellen in de uiteindelijke beoordeling van de alternatieven. Daarbij is het belangrijk om onderscheid te maken tussen criteria die voor alle oplossingsrichtingen moeten gelden (zoals veiligheid) en criteria die daadwerkelijk een kwaliteitsverschil aan het licht brengen.

- **Breng de schematische dwarsprofielen in verband met de langsrichting**

De bouwstenen die zijn gebruikt in de ontwikkeling van oplossingen zijn geïllustreerd in de vorm van schematische dwarsprofielen. De drie alternatieven zijn vervolgens cartografisch samengesteld door combinaties van dwarsprofielen op dit dijkvak te projecteren. Daarmee doen de oplossingsrichtingen geen recht aan het feit dat de dijk ook in langsrichting een aantal sterk differentiërende kenmerken, kansen en beperkingen heeft. Wij adviseren u daarom om in de nadere uitwerking rekening te houden met de samenhang van de dijk tussen Amerongen en Wijk, zijn traject en alignement en de landschappelijke karakteristieken van het aanliggende gebied. Zo voorkomt u in het VKA een staccato van verschillende maatregelen en voorzieningen op te korte afstand van elkaar.

- **Aandacht voor maatwerkoplossingen als variatie in de continuïteit**

Voor het realiseren van een hoge ruimtelijke kwaliteit is een logische continuïteit en samenhang van versterkingsmaatregelen noodzakelijk. Een te grote variatie tussen technische (deel)oplossingen zal leiden tot een onsamenhangende dijkbeeld. Daar staat tegenover dat soms deeloplossingen nodig zijn, ingegeven door lokale maatschappelijke omstandigheden of technische noodzaak. We adviseren u daarom zo vroeg mogelijk in de nadere uitwerking bijzondere maatwerklocaties te identificeren die zich kunnen aftekenen als aantrekkelijke uitzonderingen binnen één overstijgende eenheid van handelen. We denken dat de drie oplossingsrichtingen in de voorliggende 90%versie van de Nota meer zeggingskracht krijgen als de noodzakelijke maatwerklocaties per oplossingsrichting worden aangestipt.

- **Werk ontwerpgegevens die samenhangen met de natuurlijke context uit**

In de Lunenburgerwaard ligt een koppeling tussen dijkversterking en andere ruimtelijke opgaven voor de hand. Wij adviseren u de samenhang in de nadere uitwerking zichtbaar te maken. Werk ook de effecten en potenties voor natuurwaarden langs de hele dijk nader uit, vanuit de lokale landschappelijke context. Wij zien een vrij algemene uitwerking op dit thema. Met name de oplossing Beleefbare Dijk lijkt daardoor vrij stellig negatief beoordeeld. Wij adviseren u deze oplossing zonder nadere uitwerking niet te snel af te laten vallen. Ook geven we u graag de suggestie mee om een gecombineerd fiets/wandelpad in de uiterwaard nader uit te werken, bijvoorbeeld aan de teen van de dijk.

DE DRIE OPLOSSINGSRICHTINGEN KORT GETYPEERD

In de oplossing Krachtig Behoud (A) zien wij beperkte ruimtelijke kwaliteitswinst. De evidente maatschappelijke attractiviteit van deze oplossingsrichting zit hem in het streven de bestaande kenmerken van de dijk en het dijklandschap zo min mogelijk te beroeren. Verbetermogelijkheden die nog verborgen zijn komen evenwel niet tot uiting. Dit alternatief brengt de dijkversterking terug tot een relatief technische opgave en een landschappelijke 'camouflageoefening'. We wijzen er graag op dat deze richting, bij een strikte invulling ervan, zich niet goed verhoudt tot de ambitieuze en uitnodigende houding van zowel waterschap als medeoverheden; de ballon van grote verwachtingen zal hierdoor snel leeglopen.

In de oplossing Rijk Cultuurland (B) zien wij een hogere potentie aan kwaliteitswinst ten opzichte van oplossing A. Dit is in de uitwerking echter nog beperkt zichtbaar. Waar de kruin van de dijk veelal ongemoeid blijft, zien wij potentie door toevoeging van landschapselementen en lokale verbeteringen voor omwonenden en andere belanghebbenden. Bij een al te monomane uitwerking en uitvoering bestaat ook het risico dat door het grootschalig verbermen van de dijkvoet de omgeving van de dijk onder een groene pannenkoek verdwijnt en de huidige vaak subtiele aansluiting op het cultuurland in kwaliteit sterk achteruitgaat.

In de oplossing Beleefbare Dijk (C) zien wij vooralsnog de meest substantiële kwaliteitswinst. Deze ambitie lijkt ook recht te doen aan de brede uitnodiging van waterschap en medeoverheden om mee te doen. Voor fietsers en wandelaars ontstaat substantiële toegevoegde waarde, vanwege de veilige route maar ook omdat recreatieverkeer meer de gelegenheid krijgt bij de dijk te pauzeren en meer over de geschiedenis en het landschap van de dijk te leren.

Afsluitend

Misschien onverwacht uit onze mond als uw kwaliteitsgeweten, maar we missen in deze fase indicatieve uitspraken over de kosten, al is het maar op basis van vuistregels of in globaal vergelijkende zin. Die indicaties zouden meer grip geven op de verhouding tussen wenselijkheid en haalbaarheid en bij de maatschappelijke omgeving van het project enig gevoel creëren voor de financiële omvang van de opgave.

Hopende u hiermee een passend en nuttig advies te hebben bezorgd wens ik u wijsheid en genoeg toe in het bestuurlijke, technische en maatschappelijke debat dat de komende periode voor u ligt.

Hoogachtend en met een hartelijke groet, namens het voltallige team Omgevingskwaliteit Sterke Lekdijk,

Eric Luiten (voorzitter)

Eerdere adviezen:

- Advies Nota van Uitgangspunten Wijk bij Duurstede-Amerongen, d.d. 2 november 2018